

Bogusława Karpińska-Głowacka, Mariusz Tadeusz Fierek

Wydział Zamiejscowy w Olsztynie, Gdańska Szkoła Wyższa

Umowy międzynarodowe regulujące prawa dzieci

Streszczenie

Celem podjętych badań jest zaprezentowanie umów międzynarodowych regulujących prawa dzieci. Dla realizacji celu badań koniecznym było pokazanie „Konwencji o Prawach Dziecka” oraz Komitetu Praw Dziecka. Przedstawiono również Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci i Światową Organizację Zdrowia oraz zaprezentowano dokumenty obrazujące europejską perspektywę w zakresie ochrony dzieci przez krzywdzeniem.

Słowa kluczowe: prawa dzieci, umowa międzynarodowa.

1. Konwencja o Prawach Dziecka

Współcześnie najbardziej zasadniczym międzynarodowym dokumentem formułującym prawa dzieci w wymiarze globalnym jest *Konwencja o Prawach Dziecka*, określana jako światowa konstytucja praw dziecka.

Przyjęta została przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r., po 10 latach prac przygotowawczych, a weszła w życie z chwilą jej ratyfikowania przez 20 państw w 1990 r.

Konwencja została ratyfikowana przez 192 państwa, jest więc uniwersalnym międzynarodowym aktem ochrony i promocji praw dziecka. Stanowi najszerzej obejmujący prawa człowieka międzynarodowy traktat.

Przedstawia indywidualne prawa cywilne, polityczne, socjalne i kulturalne dzieci, nie odnosi się jednak do sfery ekonomicznej — nie postrzega dziecka jako podmiotu aktywności gospodarczej oraz nie formułuje praw kolektywnych.

A. Łopatka, zadając pytanie, dlaczego przyjmujemy konwencję jako wzorzec dla działań na rzecz dziecka, odpowiada, iż czynimy tak ze względu na mądre, głęboko humanistyczne treści konwencji, która w całościowy sposób — inspirowana troską o dobro dziecka — zawiera standardy, wg których dziecko powinno być traktowane przez rodziców, opiekunów oraz osoby odpowiedzialne za nie, a także przez organy władz publicznych. Są to standardy uzgodnione i aprobowane w skali światowej.

Głęboko uzasadnione jest potraktowanie w analizach prowadzonych w tym artykule konwencji jako uniwersalnego zbioru standardów w kwestii ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

Co prawda, niektórzy autorzy przedstawiają prawa dziecka regulowane międzynarodowymi instrumentami, w tym konwencją, zaznaczają, iż o prawach dziecka nie mówi się w relacji rodzice — dziecko, gdyż dzieci podlegają władzy rodzicielskiej,

podkreśla się jednak, iż państwo może ingerować, jeśli rodzice zaniedbują dziecko albo nadużywają swojej władzy rodzicielskiej (czyli stosują przemoc).

Regulują tę sprawę i inne dokumenty dotyczące praw człowieka, tj. *Konwencja Europejska, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych*, a w przypadku Polski — *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*.

Inaczej mówiąc, państwo może ingerować, a na podstawie przepisów konwencji można nawet powiedzieć, że ma obowiązek to czynić, jeśli rodzice krzywdzą dziecko (art. 5 i 18).

Z tym założeniem poddano konwencję ukierunkowanej wnikliwej analizie, widząc w działaniu tym hermeneutyczną prezentację podstawowych założeń dla prowadzonych w tym artykule analiz nad globalnymi i lokalnymi perspektywami i standardami ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

Warto tutaj podkreślić, iż konwencja wyznacza standardy lokalne ochrony dzieci, gdyż co zauważył również A. Łopatka, Polska (jak i pozostałe 191 państw) zaciągnęła zobowiązanie międzynarodowe, że będzie respektowała i gwarantowała prawa zawarte w konwencji wobec każdego dziecka, co zresztą określiła następnie w swojej konstytucji z 2 kwietnia 1997 r.

Analiza praw zawartych w konwencji, przeprowadzana przez różnych autorów, proponuje różną systematyzację, ukazując grupy lub wymiary praw gwarantowanych dzieciom w konwencji.

Konwencja odnosi się w swej treści głównie do sytuacji dzieci żyjących w „normalnych” rodzinach i w „normalnych pokojowych warunkach”, jednak uwzględnia też sytuację dzieci wyjątkowo pokrzywdzonych w życiu, tj. niepełnosprawnych, pozbawionych naturalnej rodziny, uchodźców czy dzieci różnych mniejszości (religijnych, etnicznych), a ponadto dzieci, które weszły w konflikt z prawem.

Ostateczny tekst konwencji powstał przy dużym udziale Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci (UNICEF) i bardzo różni się od pierwotnego, polskiego zresztą, projektu, gdyż jest bardziej wszechstronny i precyzyjny.

Dotychczas, jak wskazano wcześniej, konwencję ratyfikowało ponad 190 państw, czyli można powiedzieć, iż jest ona powszechnie uznawanym dokumentem.

Fakt ten oznacza zgodę społeczności międzynarodowej co do warunków, w jakich powinny rozwijać się dzieci, i co do tego, jakie potrzeby dzieci powinny być nieodzownie zaspokajane.

Oznacza to również uznanie przez społeczność międzynarodową założenia, iż państwo jest strażnikiem w zakresie ochrony dzieci i właściwych warunków ich życia.

Konwencja zawiera szerokie spektrum wskazań odnoszących się zasadniczo do relacji państwo — dziecko.

Można więc stwierdzić, iż dokument ten niejako nominuje państwa do roli zasadniczych podmiotów w zakresie ochrony dzieci.

W świetle postanowień konwencji, to państwa są zobowiązane do podejmowania kroków zapewniających dzieciom ochronę ich praw, w tym ochronę przed krzywdzeniem.

Innymi słowy, zgodnie z zapisami w konwencji, realizatorami praw dziecka są rodzice lub jego opiekunowie, ale gwarantem praw dziecka i ich realizacji jest państwo.

Konwencja jest więc umową międzynarodową, która wiąże prawnie państwa uznające ją (ratyfikujące) i która obliguje je do wypełniania postanowień i do odpowiedzialności w tym zakresie przed międzynarodową społecznością — wprowadza więc swoiste mechanizmy kontroli, co w wymiarze praktycznym uwidacznia zobowiązanie państw, zgodnie z postanowieniami konwencji, do składania co kilka lat raportów — sprawozdań o realizacji praw dziecka na swoim obszarze.

Konwencja ustanawia światowe standardy praw dziecka w sposób realny, uwzględniając możliwość (realność) ich urzeczywistnienia we współczesnym świecie.

A. Łopatka podkreśla, iż ustanawiając uniwersalne prawa dzieci, konwencja kieruje się realizmem — możliwością ich urzeczywistnienia w świecie i obcy jest jej zarówno przesadny optymizm, jak i pesymizm.

Konwencja została sformułowana w taki sposób, by cele zawarte w dokumencie mogły być realizowane we wszystkich państwach, bez względu na posiadane w tym względzie możliwości.

Dlatego konwencja jest uniwersalnym instrumentem, który można traktować jako wyznaczający globalne standardy sytuacji życiowej i traktowania dzieci (przez świat dorosłych).

Zawarte w konwencji prawa uznawane są jako normy legislacyjne dla praw państwowych — krajowych kodeksów prawnych regulujących kwestie dzieci.

Oczywiście podstawowe prawa i wolności dotyczące dziecka nie są ograniczone tylko do postanowień konwencji, gdyż zawarte są we wszystkich międzynarodowych dokumentach na temat praw i wolności człowieka.

Konwencja, regulując prawa dzieci, nie jest w tym względzie aktem oderwanym, lecz powinna być traktowana w ścisłym związku z pozostałymi instrumentami promocji i ochrony praw człowieka.

Zgodnie z konwencją, prawa dziecka traktowane są jako integralna część praw człowieka. Dziecku, zaznacza A. Łopatka, przysługują wszelkie uniwersalne prawa i podstawowe wolności człowieka, dostosowane do potrzeb i możliwości dziecka.

Nie można ich uznawać za przeciwstawne prawom dorosłych lub alternatywne w stosunku do praw rodziców.

Jak się wydaje, główna intencja oddzielnego stanowienia praw dziecka na tle deklaracji o przysługujących mu, tak czy inaczej, prawach i wolności człowieka jest natury etycznej — poza innymi argumentami mówiącymi o specyficznej sytuacji dziecka, jeśli chodzi o jego samodzielność i zdolność do ochrony swoich praw, jego prawnej kompetencji.

Znaczenia konwencji można upatrywać przede wszystkim w tym, że stanowi ona podstawę dla transformowania pozycji dziecka i powszechnego rozwijania nowej aksjologii w tym względzie.

Jak zaznacza E. Verhellen, konwencja jest przede wszystkim proaktywna, wskazuje na obowiązek państwa w zakresie promowania praw dziecka.

W ten sposób następuje fundamentalna zmiana stanowiska odnośnie dziecka, kryterium „więcej szacunku dla dzieci” stało się prawnie wiążącym obowiązkiem.

Eksponując etyczne znaczenie konwencji, można tu przytoczyć, za A. Łopatką, słowa J.P. Granta, dyrektora wykonawczego UNICEF w latach 90., który stwierdził,

iż konwencja wysoko uplasowała dzieci w porządku dziennym spraw krajowych i międzynarodowych.

Społeczność międzynarodowa stworzyła twardy fundament dla nowej etyki na rzecz dzieci, etyki, która definiuje dzieci jako jednostki posiadające niezbywalne prawa o nie mniejszej wartości niż prawa dorosłych.

Podobnych stanowisk, widzących w konwencji niezwykle istotne narzędzie procesu rekonstrukcji społecznego sposobu widzenia dziecka, jest wiele.

Zdaniem jednego z autorów, wyrażanie praw dziecka w konwencji sformułowaniem „dziecko ma prawo...”, jest zdecydowanie nowym jakościowo sformułowaniem, odmiennym w porównaniu z określeniami używanymi w kodeksach praw dziecka zawartych we wcześniejszych deklaracjach z 1923 r. i 1959 r., w których dominowało sformułowanie „dziecku nadaje się”.

Najbardziej bezpośrednim wyrażeniem podmiotowości dziecka, jaką nadaje mu konwencja z 1989 r., jest jej art. 12, który uznaje dziecko za współuczestnika życia społeczeństwa.

Podmiotowość dziecka wyrażana w prawach jest fundamentalnym założeniem i ideą zawartą w konwencji.

Poza nią można jednak wyraźnie wskazać także inne zasady czy założenia, do których odwołuje się konwencja w kształtowaniu pozycji dziecka i ochronie jego dobra.

Analiza zasad i założeń przyświecających konwencji jest szczególnie istotna w tym artykule z punktu widzenia uznania tego dokumentu za zasadniczy katalog globalnych standardów w obszarze ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

E. Czyż we wprowadzeniu do jednej z pierwszych publikacji, jakie ukazały się po ratyfikowaniu dokumentu przez Polskę w 1991 r., publikacji prezentujących i omawiających konwencję na gruncie polskim, a także w późniejszym opracowaniu na temat praw dziecka zwróciła uwagę (poza ukazaną już podmiotowością dziecka) na następujące założenia, na których opiera się status dziecka ustanawiany przez konwencję:

- rodzina jest postrzegana jako najlepsze środowisko wychowania dziecka,
- państwo jest postrzegane jako podmiot wspierający rodzinę, a nie wyręczający ją w jej funkcjach.

Wśród podstawowych zasad, jakie przyświecają konwencji, autorzy zwrócili uwagę na zasadę dobra dziecka — kierowania się jego najlepszym interesem w działaniach podejmowanych wobec niego, zasadę równości dzieci w ich ochronie i traktowaniu, zasadę poszanowania praw i odpowiedzialności obojga rodziców za rozwój i wychowanie dziecka oraz zasadę pomocy państwa w zabezpieczaniu właściwych warunków socjalnych i zdrowotnych rodziny.

Na widoczną w uregulowaniach konwencji zasadę pomocniczości — ideę subsydiarności zwraca też uwagę M. Andrzejewski, który wskazuje, iż zapisy konwencji na temat np. udzielania przez państwo pomocy rodzinie mówią o uwzględnianiu zasobów finansowych opiekunów dziecka, co należy interpretować, iż pomoc państwa nie może wyprzedzać obowiązków, jakie wobec dziecka mają jego rodzice, gdyż to oni „(...) ponoszą główną odpowiedzialność za zabezpieczenie, w ramach swych możliwości, także finansowych warunków życia niezbędnych do rozwoju dziecka” (art. 27).

Konwencja widziana jest jako zasadnicze źródło standardów dotyczących ochrony dzieci przed krzywdzeniem i to przed różnymi jego formami dlatego, że określa prawa i cechy ich pożądanej sytuacji życiowej.

Ponadto, w swej treści, w określonych artykułach, bezpośrednio odnosi się do tych właśnie problemów.

Wymienić można tu różne artykuły, które zawierają bardzo konkretne odniesienia lub nawiązania do kwestii krzywdzenia dziecka.

Konwencja w określonych artykułach, 9, 16–20, 24 pkt 3, 28 pkt 2, 32–40 wyraźnie komentuje kwestie złego traktowania dziecka i jego prawa do ochrony przed wszelkimi formami przemocy (fizycznej i psychicznej), krzywdy, nadużyć, zaniedbywania, niedbałego traktowania, zarówno w domu rodzinnym, jak i poza nim, oraz prawa do ochrony przed seksualną i ekonomiczną eksploatacją.

Ponadto w artykułach tych formułuje się prawa dziecka do ochrony przed nadużyciami i przemocą w mediach czy w innych szkodliwych materiałach oraz przed oddzieleniem od rodziców bez uzasadnionej potrzeby.

Wymienione regulacje dotyczą sytuacji krzywdzenia dziecka przez różne podmioty, czyli przez rodziców lub opiekunów, przez szkołę (np. art. 28 pkt 2), ale też grupy społeczne, instytucje czy środowiska bądź np. media.

W związku z traktowaniem konwencji jako zbioru praw dziecka, a przede wszystkim jako zasadniczego źródła standardów w dziedzinie ochrony dzieci przed krzywdzeniem, w tym krzywdzeniem w rodzinie, warto szczegółowo przeanalizować niektóre wymienione artykuły, dotyczące problemu krzywdzenia dziecka w rodzinie.

Przykładem artykułu konwencji, który w sposób najbardziej bezpośredni odnosi się do kwestii krzywdzenia dzieci w rodzinie, jest art. 19.

W zakresie standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem art. 19 zawiera bogaty zestaw wskazań dotyczących powinności państwa w zakresie działań, jakie powinny być organizowane wobec problemu krzywdzenia dzieci.

Mówi o działaniach ustawodawczych i administracyjnych, czyli konieczności tworzenia państwowych regulacji i przepisów, które dotyczyłyby ochrony przed krzywdzeniem.

Wskazuje też na konieczność podejmowania stosownych działań społecznych i wychowawczych, czyli tworzenia instytucji, organizacji, służb, placówek prowadzących działania na rzecz ochrony dzieci przed przemocą ze strony rodziców, ale też działań edukacyjnych, wychowawczych zarówno wobec różnych grup społecznych, jak i całego społeczeństwa, które to przedsięwzięcia mogłyby doprowadzić do ograniczenia zjawiska krzywdzenia dzieci w rodzinie.

Punkt 2 art. 19 wyraźniej specyfikuje konieczność tworzenia programów socjalnych pomocy dziecku i osobom nim się opiekującym, jak też konieczność prowadzenia działań prewencyjnych, które można określić jako wczesną interwencję (ustalenie, informowanie, wszczynanie i prowadzenie śledztwa i ingerencję sądu — tam, gdzie jest to konieczne, terapię i monitorowanie przypadków).

W tym artykule mówi się również o konieczności odnotowywania przypadków krzywdzenia dzieci.

Generalnie więc w zaleceniach konwencji, dotyczących działań o różnym charakterze, legislacyjnym, administracyjnym, społecznym i edukacyjnym, w art. 19 wyrażona jest konieczność organizowania działań wielosektorowych o zintegrowanym charakterze.

W różnych stanowiskach (głosach) interpretujących konwencję również można zauważyć, iż w świetle jej wskazań państwa powinny w holistyczny sposób podejmować działania ograniczające problemy przemocy i zaniedbywania dzieci.

W jednym z opracowań UNICEF wyraźnie eksponuje się wskazania konwencji co do organizowania strategii działań obejmujących łącznie, ważne dla celów prewencji monitorowanie zjawiska krzywdzenia dzieci w rodzinie — jego rozmiarów, doskonalenie sposobów wykrywania, identyfikowania i rozpoznawania przypadków jego występowania, odpowiednie działania terapeutyczne oraz działania prawne.

Wielosektorowe podejście do profilaktyki problemu krzywdzenia dzieci wyrażane w konwencji zostało podkreślone również przez raport Komitetu Praw Dziecka przy Organizacji Narodów Zjednoczonych (*Committee on the Rights of the Child*), będącego organem monitorującym przestrzeganie konwencji.

W raporcie zatytułowanym *Violence against children within the family and in schools*, który ukazał się 2001 r., komitet rekomendował aplikowanie przez państwa bardziej zintegrowanego wielosektorowego podejścia do prewencji przemocy wobec dziecka.

Podobnie, jak art. 19, bezpośrednio do kwestii krzywdzenia dzieci odnosi się art. 34, odnoszący się do problemu wykorzystywania seksualnego i wyzysku seksualnego dzieci, w tym także przez bezpośrednich opiekunów.

Artykuł 18 konwencji nakłada na państwo obowiązek uznania zasady, że oboje rodzice ponoszą odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka, wskazuje też, iż obowiązkiem rodziców jest jak najlepsze zabezpieczenie interesów dziecka.

To zatem rodziców (bezpośrednich opiekunów) dziecka czyni konwencja podmiotami ostatecznie odpowiedzialnymi za tworzenie właściwych warunków rozwoju dziecka i właściwą opiekę nad dzieckiem, ale też odpowiedzialnymi za uchybienia w tej mierze dziecka.

Jednocześnie, jak stwierdza konwencja, obowiązkiem państwa jest zapewnianie rodzicom odpowiedniej pomocy przy wykonywaniu obowiązków opiekuńczo-wychowawczych.

Co ważne w kontekście stawianego zadania, jakim jest analiza standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem, w myśl tego zapisu państwa mają zapewnić rozwój instytucji opieki i wsparcia rodziców.

Podobnie art. 27 konwencji czyni odpowiedzialnymi za rozwój dziecka główne rodziców, co wyraźnie określa jego pkt 2, natomiast pkt 3 mówi o obowiązku państwa dotyczącym wspomagania rodziców i udzielania im odpowiedniej pomocy materialnej lub innej.

W wymienionych artykułach konwencji wyczytać można intencję, aby wobec rodziców niewypełniających właściwie swej roli podejmować przede wszystkim interwencje o charakterze pomocy.

Zauważyć jednak należy, po analizie innych artykułów, iż wzmiankowany już w tym fragmencie art. 9 konwencji mówi o możliwości oddzielenia w uzasadnionych sytuacjach dziecka od rodziców krzywdzących je lub zaniedbujących.

Jednocześnie art. 16 mówi o ochronie dziecka przed bezprawną i arbitralną ingerencją w jego życie rodzinne.

W tym wątku rozważań umieścić możemy też art. 20, w którego świetle dziecko pozbawione czasowo lub na stałe własnego środowiska rodzinnego lub takie, które nie może w nim przebywać ze względu na swoje dobro — czyli istniejące zagrożenie ze strony rodziny bądź rodziców, ma mieć zapewnioną specjalną ochronę i pomoc państwa przez najbardziej właściwą formę opieki zastępczej.

Z punktu widzenia podjętej w artykule tematyki krzywdzenia dziecka w rodzinie, należy też zwrócić w konwencji uwagę na art. 24, którego pkt 3 nakłada na państwa-strony obowiązek podejmowania wszelkich właściwych i skutecznych kroków na rzecz zniesienia tradycyjnych praktyk przynoszących szkodę zdrowiu dziecka.

Wychodząc od szerokiej interpretacji tego przepisu, zdecydowanie można odnieść go do problematyki krzywdzenia dziecka w rodzinie, a zwłaszcza do leżących w tradycji wychowawczej wielu społeczeństw, w tym Polski, aprobaty dla stosowania kar fizycznych jako środków wychowawczych i podstawowych sposobów dyscyplinowania dzieci.

Do kwestii krzywdzenia dziecka w rodzinie można odnieść również regulacje wyrażone w art. 32, mówiącym o ochronie dziecka przed wszelkimi formami wyzysku ekonomicznego i przed wykonywaniem pracy, która może być niebezpieczna, kolidować z kształceniem dziecka lub być szkodliwa dla jego zdrowia bądź rozwoju fizycznego, umysłowego, duchowego lub moralnego i społecznego.

Artykuł 36 dodaje obowiązek państwa w zakresie ochrony dzieci przed wszelkimi innymi formami wyzysku, naruszającymi dobro dziecka. Mamy więc tu do czynienia z zakazem wykorzystywania dziecka do pracy.

Konwencja odnosi się zatem do problemu tzw. nadużyć ekonomicznych, czyli ekonomicznej eksploatacji dziecka, która może mieć miejsce także w rodzinie.

Wśród praw zawartych w konwencji dostrzec można również takie, które dotyczą kwestii nadużyć, przemocy wobec dziecka.

Stosowne zapisy zobowiązują państwa do zapewniania dzieciom skrzywdzonym pomocy poprzez udostępnianie i ułatwianie dostępu do różnych form leczenia i rehabilitacji skutków fizycznych i psychologiczno-społecznych, powstałych w wyniku nadużyć.

Wszystkie prawa zawarte w konwencji stosują się do dzieci — osób poniżej 18. roku życia i ustanawiają standardy relacji pomiędzy dzieckiem a dorosłymi, wśród których podstawową odpowiedzialność za wychowanie dzieci i zapewnienie im odpowiednich warunków rozwoju ponoszą rodzice, a subsydiarna odpowiedzialność spoczywa na państwie.

2. Komitet Praw Dziecka

Wśród dokumentów sekwencyjnych do konwencji, które mają szczególne znaczenie dla kwestii krzywdzenia dzieci, należy z pewnością zauważyć *Komentarz Ogólny nr*

8 (2006) (*General Comment No. 8* (2006)) opatrzony numerem CRC/C/GC/8, opracowany przez Komitet Praw Dziecka na 42 sesji w maju i lipcu 2006 r.

Komentarz dotyczy prawa dzieci do ochrony przed karami fizycznymi i innymi formami okrutnego lub poniżającego karania.

W dokumencie zaznaczono, iż kary fizyczne i inne okrutne sposoby karania dzieci są nadal szeroko akceptowane i praktykowane.

Komitet określił przy tym, czym jest kara fizyczna lub inne okrutne formy karania, wyraźnie odróżnił karę będącą w istocie przemocą wobec dziecka lub jego poniżeniem od tego, czym jest stosowanie wobec dziecka dyscypliny, która jest niezbędna dla jego prawidłowego rozwoju i która jest konieczna dla kierowania dzieckiem.

Odwołując się do obligacji wynikających z ratyfikacji konwencji, komitet podkreślił w *Komentarzu Ogólnym* obowiązek wprowadzenia przez państwa zakazu stosowania wszelkich kar fizycznych oraz innych degradujących form karania dzieci oraz wprowadzenia odpowiednich legislacji, a także zastosowanie innych sposobów w celu podnoszenia świadomości publicznej na ten temat.

W dokumencie zauważono, iż dezaprobata i zakaz stosowania kar fizycznych wobec dzieci w rodzinie szkole czy w innych instytucjach jest również kluczową strategią w prewencji wszystkich form przemocy społecznej.

Wyraźnie zaznacza się w przytaczanym dokumencie sprzeczność, jaka zachodzi pomiędzy fizycznym karaniem dzieci a ogólnymi standardami praw człowieka, zwłaszcza konwencją, oraz standardami regionalnymi.

Komitet stwierdza, iż chociaż wiele państw posiada konstytucje i regulacje prawne odzwierciedlające standardy praw człowieka, to jednak nie gwarantuje to odpowiedniej ochrony dzieci przed karami fizycznymi w rodzinie i w innych miejscach (np. szkole).

Co więcej, w części państw prawo zapewnia możliwość stosowania kar fizycznych w pewnym stopniu, w pewnych miejscach — zwłaszcza rodzinie, natomiast w innych państwach, chociaż w obowiązujących w nich przepisach prawnych nie ma jakiegось usprawiedliwienia stosowania kar fizycznych, ich wykorzystywanie dopuszczają tradycyjne postawy wychowawcze.

Biorąc pod uwagę, iż takie sytuacje w istocie przyzwalają na stosowanie kar fizycznych, wyraźna i całkowita prohibicja, gwarantowana w prawie cywilnym i karnym, jest konieczna.

W komentarzu komitet zwraca też uwagę, iż poza wyeliminowaniem kar fizycznych, państwa są zobowiązane art. 39 konwencji do organizowania odpowiedniej opieki i terapii dzieciom — ofiarom takich praktyk.

Jednocześnie komitet uznaje, iż wprowadzenie prohibicji wszelkich kar fizycznych wymaga odpowiedniej świadomości społecznej, a także szkolenia tych, którzy są w jakikolwiek sposób zaangażowani w te kwestie.

Prawo powinno tu działać w najlepszym interesie dzieci, zwłaszcza jeśli kary fizyczne stosowane są przez osoby im najbliższe.

Pamiętać należy, zaznacza się w komentarzu, iż podstawowym celem prawa zakazującego kar fizycznych rodzicom jest prewencja.

Wprowadzenie jasnej bezwarunkowej prohibicji dla kar fizycznych wymaga zmian w różnych dziedzinach prawa; kryminalizacja kar fizycznych indukuje znaczące zmiany w kodeksie rodzinnym i cywilnym.

Komitet podkreśla jednak, iż kryminalizacja kar fizycznych nie oznacza, iż wszystkie przypadki takich zachowań wobec dzieci muszą prowadzić do oskarżania rodziców.

W przeciwieństwie do sytuacji znaczącej krzywdy i szkód wyrządzanych dzieciom przez rodziców, które wymagają zdecydowanej interwencji formalnej, aby powstrzymać dorosłych przed takimi zachowaniami, działania wobec rodziców stosujących jedynie umiarkowane lub lekkie kary fizyczne lub inne działania poniżające dziecko powinny mieć przede wszystkim na celu wsparcie rodziców, ich edukację i interwencje niepunitywne.

Rzadko oskarżenie rodziców i ich kryminalizacja leży w interesie dziecka. Decyzja oskarżenia powinna więc być podejmowana bardzo ostrożnie, jedynie wobec konieczności zapewnienia bezpieczeństwa dziecku i ochrony go przed dużym zagrożeniem stwarzanym przez rodziców.

Komitet podkreśla też, iż ustanowieniu formalnego zakazu musi towarzyszyć działanie poradnicze i szkoleniowe dla wszystkich tych, którzy zaangażowani są w system ochrony dzieci, oraz iż prawo to i konsekwencje jego łamania powinny być dobrze znane dzieciom oraz osobom z nimi pracującym.

Ponadto istotne jest zapewnienie dzieciom lub ich reprezentantom miejsc i możliwości poufnego dostępu do porad czy do zgłaszania skargi, a także odpowiedniej pomocy — tzw. opieki lub asystentury w działaniach formalnych.

Dlatego poza wprowadzeniem odpowiednich modyfikacji prawnych zaleca się państwom także rozwój i implementację środków edukacyjnych i innych adresowanych do dzieci i ich rodziców.

Podkreśla się tu znaczenie edukacji w zakresie tzw. bezprzemocowych metod wychowawczych oraz rolę mediów w edukacji publicznej w tym zakresie.

W zaleceniach, dotyczących wprowadzenia oficjalnego zakazu kar fizycznych i stosowania innych degradujących form oddziaływania i traktowania dzieci, w *Komentarzu Ogólnym* podkreśla się potrzebę systematycznego monitorowania sytuacji przestrzegania prawa oraz gromadzenia odpowiednich i wiarygodnych danych.

Konieczne są w tym zakresie również badania populacji dzieci, rodziców oraz innych osób jako działania niezbędne do oceny zakresu występowania tej formy przemocy rodzinnej, jaką są kary fizyczne lub inne poniżające sposoby traktowania dziecka.

Badania takie, jak się wskazuje, powinny być prowadzone niezależnie przez różne podmioty, agendy rządowe, organizacje pozarządowe, ośrodki akademickie czy niezależne organizacje praw człowieka.

Oczekuje się ponadto, iż w okresowych raportach państw na temat stanu realizacji konwencji znajdą się kwestie dotyczące środków podejmowanych w celu urzeczywistnienia prohibicji wszelkich kar fizycznych.

Jak widać na podstawie przeprowadzonej analizy, międzynarodowy dokument, jakim jest *Komentarz Ogólny*, wpisuje wyraźnie kwestie kar fizycznych w obszar

analizowanych przez autorów zjawisk krzywdzenia dzieci, uznając je za krzywdzące, za formę przemocy wobec dzieci.

Tym samym komitet, ustosunkowując się w omówionym komentarzu do kwestii kar fizycznych, propagując ich całkowitą prohibicję oraz zalecając państwom określone kierunki i formy działań, tworzy na poziomie globalnym wyraźne standardy działań, jakie należy podejmować na rzecz ograniczania takich zachowań.

3. Fundusz Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci i Światowa Organizacja Zdrowia

Do uznawania kar fizycznych wobec dzieci za formy przemocy wobec nich nawołują od kilku lat różne organizacje i stowarzyszenia międzynarodowe, globalne i regionalne.

One, podobnie jak międzynarodowe akty prawne i regulacje formalne, poprzez swą aktywność wskazują, iż standardem w zakresie ochrony dzieci przed krzywdzeniem powinien być oficjalny zakaz stosowania kar fizycznych.

Powołując się na międzynarodowe regulacje, organizacje takie podejmują różnego rodzaju działania lobbujące mające na celu wprowadzenie we wszystkich państwach prohibicji wszelkich kar cielesnych wobec dzieci.

Zdaniem organizacji monitorujących za prohibicją kar fizycznych, imperatyw reform legislacyjnych wynika przede wszystkim z przesłanek demokratycznych.

Wskazują one, iż nie można akceptować „pewnych form przemocy wobec pewnych osób” — czyli dzieci, podczas gdy żadna forma przemocy wobec dorosłych kobiet i mężczyzn nie jest akceptowana.

Wobec tego jakiegokolwiek zapisy dopuszczające i wspierające fizyczne karania dzieci muszą być usunięte z kodeksów prawnych.

Podkreśla się ponadto, iż celem prohibicji kar fizycznych nie jest doprowadzanie do oskarżania rodziców, ale przekaz wartości i normy, iż przemoc jest nieakceptowanym sposobem postępowania z dziećmi.

Jednocześnie na forum organizacji i stowarzyszeń dążących do eliminacji wszelkich form przemocy nad dziećmi podkreśla się, iż ochrona dzieci przed fizycznym karaniem nie opiera się jedynie na prawnej prohibicji, wymaga bowiem poważnych zabiegów z zakresu publicznej edukacji, pedagogizacji rodziców oraz profesjonalistów pracujących z dziećmi.

Silnym wsparciem inicjatyw i nacisków na wprowadzanie przez poszczególne (wszystkie) państwa prohibicji wszelkich kar fizycznych stosowanych wobec dzieci, w tym przez rodziców, są empiryczne dowody przedstawiane w analizach dotyczących oceny skuteczności zakazów formalnych w państwach, które takie zapisy ustanowiły.

Analizy takie przeprowadzane przykładowo w Szwecji, po upływie kilku i więcej lat od wprowadzenia tam prawnego zakazu w 1979 r., pokazują, iż drastycznie zmniejszało się zarówno społeczne poparcie dla stosowania kar fizycznych (z 53% do 11%, a w niektórych badaniach do 6%), jak i liczba odnotowywanych przypadków poważnych aktów krzywdzenia dzieci.

Zmniejszał się również zakres stosowania kar fizycznych wobec dzieci, rejestrowany w badaniach *surveyowych*. Zauważono również spadek śmiertelności dzieci.

Co znaczące, wbrew argumentom wytaczanym przez przeciwników wprowadzenia prohibicji kar cielesnych stosowanych przez rodziców, nie zwiększała się od chwili ustanowienia przepisu, liczba oskarżeń rodziców, nie wzrosło skazywanie ich ani stygmatyzacja.

Podobnie w Niemczech, które formalny zakaz stosowania przez rodziców jakichkolwiek kar fizycznych wprowadziły znacznie później niż Szwecja, gdyż dopiero w 2000 r., przeprowadzone badania wykazują znaczne zmniejszenie się rozpowszechnienia kar cielesnych oraz wysoką aprobatę społeczną wobec wprowadzonego prawnego zakazu.

Ocenia się, iż już w pierwszym roku po wprowadzeniu ustawy przyczyniła się ona do zmiany świadomości prawnej, a także ocenia się, iż ostatecznie w Niemczech następuje proces zmiany zachowań rodziców wobec dzieci i ogólnie zmniejszanie się zjawisk przemocy wobec dzieci w rodzinie.

Również w innych krajach, Norwegii, Austrii, Finlandii czy Włoszech, pozytywnie ocenia się funkcjonowanie ustaw zakazujących stosowania w domu kar fizycznych wobec dzieci.

Jednocześnie wyniki badań empirycznych wskazują, iż w krajach, w których stosowanie kar fizycznych przez rodziców nie zostało poddane reformom prawnym i w których nie przeprowadzano kampanii edukacyjnych na ten temat, praktyka wykorzystywania kar cielesnych wobec dzieci jest dość powszechna.

Wyniesienie konwencji do rangi uniwersalnego zbioru standardów w zakresie ochrony dzieci przed krzywdzeniem znajduje odzwierciedlenie w uwzględnianiu jej idei i praw w różnych działaniach, które są podejmowane przez międzynarodowe organizacje, ponadpaństwowe gremia profesjonalistów czy stowarzyszenia.

Przeprowadzana analiza globalnych standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem nie może więc pominąć stanowiska i rozwiązań proponowanych w tej mierze przez wyspecjalizowane agendy Organizacji Narodów Zjednoczonych, tj. UNICEF oraz Światową Organizację Zdrowia (WHO).

Oprócz Komitetu Praw Dziecka Narodów Zjednoczonych są one głównymi podmiotami w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych, określającymi stanowisko międzynarodowej społeczności w kwestiach przemocy wobec dzieci.

UNICEF to organizacja propagująca w świecie ochronę dzieci i poszanowanie ich praw oraz stwarzanie im właściwych warunków rozwoju z kolei WHO jest organizacją międzynarodową, w której konstytucji określono zadanie formułowania i wdrażania globalnych norm i standardów dotyczących szeroko rozumianej sfery zdrowia.

Należy tu przy okazji zaznaczyć, iż w ostatnich latach problematyka przemocy interpersonalnej — w tym krzywdzenie dzieci w rodzinie, traktowana jest jako ogólnosięwiatowy problem w dziedzinie zdrowia.

Pomimo iż stanowisko i działania UNICEF w zakresie ochrony dzieci było już kilkakrotnie przywoływane w tym artykule, szersza analiza działalności tej agendy w perspektywie problemów krzywdzenia dziecka w rodzinie wydaje się wskazana.

Poszukiwanie standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem kieruje uwagę zarówno w stronę raportów na temat sytuacji dzieci na świecie, jakie UNICEF systematycznie opracowuje i publikuje, jak również i innych działań i opracowań, jakie

przygotowano lub jakie stały się pokłosiem akcji bądź wydarzeń dotyczących ochrony dzieci, promowanych przez UNICEF i Organizację Narodów Zjednoczonych.

Szczególnie znaczącym w ostatnich latach wydarzeniem w tej mierze była specjalna sesja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych, jaka odbyła się w maju 2002 r., która poświęcona była dzieciom.

W czasie otwierającej ją sesji plenarnej ówczesny Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych, K. Annan, zaznaczając powagę wydarzenia, zwrócił się do zebranych „To nie jest jedynie Specjalna Sesja, to zebranie na temat przyszłości ludzkości”.

Wśród nakreślonych strategii rozwiązań i działań, jakie należy zrealizować, wymieniono wprowadzenie przez poszczególne państwa rozwiązań prawnych i doskonalenie wdrażania polityki i programów ochrony dzieci przed wszelkimi formami przemocy, wykorzystywania i nadużyć, w tym występujących w domu rodzinnym, oraz podnoszenie świadomości na temat bezprawności i szkodliwości stosowania wobec dzieci przemocy, krzywdzenia ich i wykorzystywania. Wprowadzanie przez państwa odpowiednich rozwiązań postanowiono ponadto objąć monitoringiem.

Należy zaznaczyć, iż UNICEF miał również swój wyraźny udział w określaniu treści szczegółowych milenijnych celów rozwojowych, które w postaci tzw. *Millennium Developmental Goals* i *Deklaracji Milenijnej* zostały przyjęte w 2000 r. przez 189 państw.

Dzięki staraniom UNICEF przeważająca liczba tych celów — sześć spośród ośmiu — została ukierunkowana na poprawę sytuacji dzieci.

Wśród tych celów, które dotyczą dzieci, wyraźnie wymieniona została „ochrona dzieci przed nadużyciami, wykorzystywaniem i przemocą”.

W ten sposób, niepodważalnie, ochrona dzieci przed różnymi formami krzywdzenia nominowana została do priorytetowych działań całej społeczności międzynarodowej.

Interpretując te wydarzenia, można by stwierdzić, iż globalnym standardem ustanowiono wówczas umieszczanie kwestii ochrony dzieci przed krzywdzeniem wśród priorytetów polityki regionalnej i państwowej.

Raporty UNICEF na temat sytuacji i problemów dzieci na świecie, przygotowane w poprzednich latach, koncentrowały się na różnych aspektach sytuacji życiowej dzieci na świecie, na zagadnieniach tj. HIV/AIDS wśród dzieci, edukacja dziewcząt, żywienie dzieci, praca dzieci i wczesny rozwój dzieci.

Raport na 2006 r. zatytułowany *The State Of The Worlds Children 2006*, rozpoczyna się słowami K. Annana, który odwołując się do milenijnych celów, podkreślał jak znacząco przyszłość świata związana jest z poprawą sytuacji dzieci, ich prawa do dzieciństwa, zdrowia, edukacji i ochrony.

Dyrektor Generalny UNICEF, A. Veneman, dodała do tej wypowiedzi, iż brak rzeczywistej realizacji tych celów będzie w sposób destrukcyjny wpływał na populację dzieci na świecie.

Ocenia się, iż przy utrzymującej się obecnie sytuacji i tendencjach występowania różnych negatywnych warunków życia dzieci w 2015 r. 8,7 mln dzieci do 5. roku życia umrze.

Jednocześnie A. Veneman zaznaczyła, iż realizacja celów milenijnych, dotyczących bezpośrednio określonych aspektów sytuacji życiowej dzieci, nie może usuwać w cień działań na rzecz dzieci, których sytuacja życiowa, choć spełnia najbardziej podstawowe standardy (warunki umożliwiające utrzymanie się przy życiu, przetrwanie), to jednak jest dla nich źródłem cierpienia i wykluczenia — dzieci biednych, wykorzystywanych i krzywdzonych.

To właśnie dzieciom stawiającym czoła dyskryminacji płci, dyskryminacji etnicznej, niepełnosprawności, dzieciom uwikłanym w konflikty zbrojne, zainfekowanym AIDS, dzieciom bez formalnej tożsamości, ale także dzieciom doznającym przemocy oraz tym, które nie są traktowane jak dzieci, poświęcony jest *The State Of The Worlds Children 2006*, noszący tytuł *Wykluczone i niewidzialne (Excluded and Invisible)*.

W opracowaniu tym znajdujemy m.in. odniesienie analizowanych niekorzystnych zjawisk do *Millennium Developmental Goals*.

W przytaczanym opracowaniu UNICEF ukazywany jest związek różnych zjawisk przemocy doświadczanej przez dzieci, w tym także w środowisku rodzinnym (porzucanie dzieci, wykorzystywanie do pracy, przemoc fizyczna wobec dzieci, przemoc seksualna, tzw. obrzezanie dziewczęce), z milenijnymi celami rozwoju.

Raport opisuje określone problemy charakteryzujące warunki życia dzieci wraz ze statystyczną informacją dotyczącą podstawowych analizowanych wskaźników, którymi są, śmiertelność dzieci do 5. roku życia — U5M, śmiertelność dzieci do 1. roku życia, roczna liczba urodzeń, dochód narodowy, oczekiwana przy narodzeniu długość życia, uczestnictwo dzieci w podstawowej edukacji, dochody gospodarstw domowych oraz jeszcze inne wskaźniki.

Wśród kierunków działań sformułowanych w analizowanym opracowaniu, które powinny być realizowane, a które przyjmują charakter globalnych standardów w działaniach na rzecz ochrony dzieci (w tym przed różnymi formami krzywdzenia), ze względu na przedmiot badań niniejszego artykułu uwagę zwrócić należy na następujące wskazania:

- wzmacnianie możliwości kompetencji rodzin i środowisk lokalnych w opiece i ochronie dzieci,
- ratyfikację i implementację aktów legislacyjnych międzynarodowych i narodowych, dotyczących praw dzieci i ich ochrony,
- prowadzenie w społeczeństwach otwartej dyskusji z użyciem mediów na temat postaw, uprzedzeń, przekonań i praktyk, które prowadzą do krzywdzenia dzieci,
- oskarżanie sprawców przestępstw przeciwko dzieciom,
- monitorowanie, wprowadzenie przejrzystych procedur zgłaszania przypadków przemocy,
- kontrola obrazu występowania zjawisk krzywdzenia i wykorzystywania dzieci.

Rządy państw — jak określa to raport — powinny, przyjmując na siebie podstawową odpowiedzialność, rozwijać w czterech podstawowych obszarach działania mające na celu poprawę sytuacji dzieci, badania nad zjawiskami, reformy legislacyjne, tworzenie finansowej i instytucjonalnej obudowy działań, rozwijanie programów.

Nade wszystko w raporcie podkreśla się, iż poprawa sytuacji dzieci zarówno w sensie globalnym, regionalnym, państwowym, jak i lokalnym wymaga tak poli-

tycznej „dobrej woli”, jak i właściwej kooperacji różnych podmiotów; żaden bowiem rząd, agencja, organizacja czy instytucja, działając w izolacji od innych, nie osiągnie zamierzonych celów.

A handbook for parliamentarians, wydane w 2004 r., a dotyczące problemów przemocy doświadczanej przez dzieci, opisuje owe zjawiska oraz przedstawia globalne rozwiązania i akty legislacyjne, jakie wypracowano w tym względzie.

Autor opracowania D. O'Donnell (2004), specyfikując założenia ideologiczno-prawne, etyczne i praktyczne zalecanych działań, czyli standardów, odwołuje się głównie do *Konwencji o Prawach Dziecka* oraz do *Światowego raportu o przemocy i zdrowiu* WHO jako zasadniczych globalnych ustaleń w zakresie protekcji dzieci i ich ochrony przed przemocą i wykorzystywaniem.

Jednocześnie opracowanie to konkretyzuje działania, jakie w sferze legislacyjnej i pozalegisłacyjnej należy realizować, wyznaczając w tym zakresie dość wyraźnie określoną rolę parlamentarzystom.

Rolę parlamentarzystów w dziedzinie ochrony dzieci w tym ujęciu zasadniczo określają następujące obszary działań:

- legislacyjny, ponieważ to parlamentarzyści akceptują propozycje i sami inicjują prawa, jakie rządzą w danym społeczeństwie,
- nadzór działalności rządu — monitorowanie jego aktywności w dziedzinie ochrony dzieci,
- alokacja zasobów finansowych, poprzez aprobowanie decyzji budżetowych rządu.

Obszary te zostały następnie szczegółowo omówione, z uwzględnieniem operacyjnych zadań stawianych przed parlamentarzystami.

Analizując bardziej szczegółowo wskazania w zakresie ochrony dzieci przed przemocą i zaniedbywaniem dotyczące reform legislacyjnych, można znaleźć w omawianym dokumencie zalecenia na temat wprowadzenia wyraźnych uregulowań formalnych dotyczących problemu, w tym:

- oficjalny zakaz wszelkiej przemocy wobec dzieci (w tym również kar fizycznych),
- ochrona osób zgłaszających takie przypadki,
- wnikiwe dochodzenia na temat każdej śmierci dziecka,
- procedury i działania zapewniające ochronę i respektowanie praw ofiar,
- procedury chroniące dziecko przed powtórny zranieniem w wyniku wielokrotnych zeznań,
- zrewidowanie prawa w kierunku jego rzeczywistej funkcjonalności w zakresie oskarżania i wyroków w sprawach przestępstw wobec dzieci, zwłaszcza seksualnych, w tym dokonywanych w rodzinie.

Podkreśla się ponadto, iż działania przeciw przemocy w stosunku do dzieci wymagają poza reformami prawno-formalnymi, tworzenia ochraniającego dzieci środowiska, co obejmuje m.in. zaangażowanie nauczycieli, pracowników służby zdrowia i służby socjalne w ochronę dzieci przed krzywdzeniem.

Niezbędnym elementem jest tu — jak zaznacza się w opracowaniu — wyposażenie owych grup profesjonalistów w umiejętności rozpoznawania występowania przedmiotowych sytuacji, ale także i w inne umiejętności.

Innym kierunkiem działań, koniecznym w ochronie dzieci przed przemocą i zaniedbywaniem, jest zmiana postaw, obyczajów i tradycji, które prowadzą do krzywdzenia dzieci oraz społeczne akcentowanie braku tolerancji dla jakichkolwiek form przemocy wobec dzieci.

Podobnie jak i w innych opracowaniach UNICEF, także tu podkreśla się konieczność podejścia holistycznego — stosowania rozwiązań w postaci multisektorowych i zintegrowanych strategii na wszelkich poziomach działań — międzynarodowym, regionalnym, narodowym/państwowym i lokalnym.

Działania w zakresie prewencji przemocy w rodzinie — czytamy w opracowaniu — oraz opieka nad dziećmi ofiarami, muszą być w pełni skoordynowane i multidyscyplinarne, ukierunkowane na korzenie przemocy (włączając socjoekonomiczne czynniki, dyskryminację i in.), oraz angażować same dzieci w konceptualizację efektywnych strategii prewencyjnych i interwencyjnych.

4. Dokumenty obrazujące europejską perspektywę w zakresie ochrony dzieci przed krzywdzeniem

Europejska społeczność międzynarodowa zwracać zaczęła coraz baczniejszą uwagę na problem przemocy w ogóle oraz przemocy, która dokonuje się w rodzinie.

Z czasem, w latach 90., przemoc zaczęto traktować jako jeden z problemów dotyczących praw człowieka.

Parlament Europejski uznał, iż przemoc jest pogwałceniem prawa człowieka do życia, bezpieczeństwa osobistego, wolności, godności oraz fizycznej i umysłowej integralności a tym samym stanowi przeszkodę dla pełnego rozwoju jednostek.

W wielu aktach i dokumentach Rady Europy spotkać można komentarze i zalecenia dla państw członkowskich, dotyczące złego traktowania dzieci i przestępstw popełnianych wobec nich.

W treści tych dokumentów niejednokrotnie zaznacza się, iż ustalenia i zalecenia odnoszą się także do problemu złego traktowania dzieci w ich własnych rodzinach.

Od 1993 r. z chwilą powstania na mocy *Traktatu z Maastricht* Unii Europejskiej również i ona, będąc już nie organizacją, ale ponadnarodowym ciałem politycznym, zaczęła się wypowiadać w kwestiach dotyczących ochrony dzieci i ich właściwego traktowania.

Zainteresowanie Unii Europejskiej dzieckiem i rodziną rozwijało się dość dynamicznie, z jednej strony warunkowane dbałością o coraz głębszą implementację praw człowieka oraz o rodzinę i dziecko, a z drugiej strony warunkowane dokonującymi się zmianami demograficznymi w Europie oraz narastającym ubóstwem dzieci i ich społeczną ekskluzją na — paradoksalnie — najbogatszym kontynencie.

W ramach tego zainteresowania Unia Europejska podejmuje wiele inicjatyw, mających na celu tworzenie lepszych warunków funkcjonowania rodzin i rozwoju dzieci, ochrony praw dzieci oraz rozwijania pozytywnego rodzicielstwa.

Problemów złego traktowania dzieci w rodzinie dotyczą także te dokumenty Unii Europejskiej i Rady Europy, które formułują standardy działań wobec ofiar przestępstw.

Dzieci uznano w nich za szczególną kategorię ofiar, wobec których powinny być tworzone, rozwijane i poszerzane usługi pomocy.

Jednocześnie charakteryzując ogólny klimat, w jakim problemy krzywdzenia dzieci w rodzinie są komentowane w różnych dokumentach europejskich oraz innych źródłach, można zauważyć tendencję do łączenia idei ochrony dziecka przed krzywdzeniem z poprawą warunków funkcjonowania rodziny i podnoszeniem kompetencji życiowych i wychowawczych rodziców w tym silnie zaznaczającą się w europejskich dyskursach zwłaszcza ostatnio ideę rozwijania pozytywnego rodzicielstwa, czyli rodzicielstwa pozbawionego atmosfery i zachowań przemocy wobec dziecka.

Idea rozwijania pozytywnego rodzicielstwa pojawia się więc jako jeden ze standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

Mocno zarysowują się w związku z tym w europejskich założeniach i regulacjach na temat ochrony dzieci przed krzywdzeniem preferencje i wskazania do działań, tj. edukacja, wsparcie, terapia i pomoc rodzinie z problemem krzywdzenia dziecka, które dominują nad rozwiązaniami restrykcyjno-punitywnymi.

W dokumentach unijnych, podobnie, jak i orzecznictwie Trybunału Strasburskiego, zauważa M. Andrzejewski, zaznacza się wyraźna tendencja do umieszczania dziecka poza rodziną tylko w wyjątkowych sytuacjach, do preferowania takich działań wobec rodziców zaniedbujących lub naruszających zasady pieczy rodzicielskiej, które doprowadzą do poprawy ich zdolności i kompetencji rodzicielskich, aby umożliwić podjęcie przez nich na powrót funkcji opiekuńczych wobec dziecka.

Obraz i znaczenie problemów krzywdzenia dzieci i ogólniej przemocy w rodzinie, spowodowały, iż w krajach Unii Europejskiej realizowanie zobowiązań, wynikających z międzynarodowych aktów prawnych dotyczących ochrony ofiar przemocy domowej, staje się coraz bardziej kwestią zapewnienia bezpieczeństwa publicznego obywateli.

Sama zaś Unia Europejska zwalczanie przemocy domowej określa jako jeden z priorytetów związanych z urzeczywistnianiem ochrony podstawowych praw człowieka.

Pomimo jednak tego, że zjawiska przemocy wobec dzieci od lat 90. coraz silniej przyciągają międzynarodową uwagę społeczną i polityczną, czego konsekwencją są liczne konwencje, rekomendacje czy komentarze, to pozostają one jednak nadal dotkliwym problemem w krajach europejskich.

Można zauważyć, iż dane dotyczące występowania przemocy nad dziećmi w rodzinach, pomimo iż stale nieadekwatne do faktycznych rozmiarów zjawiska, są i tak wysoce niepokojące.

Wskazuje się np., iż co czwarte dziecko europejskie w wieku do 14 lat dotyka przemoc domowa lub np., iż w samych tylko wysoko rozwiniętych Niemczech co tydzień z powodu przemocy fizycznej i zaniedbywania umiera dwoje dzieci.

Niedawno opublikowane statystyki (z 27 państw Unii Europejskiej) oparte na badaniach na temat występowania zjawiska i dotyczących go rejestrów w 27 państwach Unii Europejskiej wskazują, iż wszystkie formy przemocy, począwszy od fizycznej po życie w atmosferze przemocy pomiędzy rodzicami, doświadczane są przez europejskie dzieci na poziomie od kilku do kilkudziesięciu procent populacji, w zależności od formy przemocy i kraju.

W innej perspektywie o rozmiarach problemów krzywdzenia dzieci w rodzinach świadczą analizy zjawiska instytucjonalizacji dzieci w Europie.

Rozpatrując przyczyny umieszczania dzieci w opiece zastępczej (poza rodziną), B. Gudbrandsson wskazuje, iż badania wskazały tu przede wszystkim krzywdzenie i zaniedbywanie dzieci oraz niedostateczne kompetencje wychowawcze rodziców jako dominującą przyczynę umieszczania dzieci w instytucjach opieki zastępczej.

Jednocześnie w Europie Środkowo-Wschodniej przyczyny instytucjonalizacji opieki nad dziećmi uwarunkowane są dodatkowo brakiem podstawowych usług socjalnych i oferty pomocowej dla rodzin, które to usługi są bardzo rozwinięte w innych częściach Europy.

Autor zauważa też, iż społeczno-polityczne i gospodarcze zmiany, jakie nastąpiły w Środkowej i Wschodniej Europie przyczyniły się do gwałtownego wzrostu liczby dzieci w placówkach, ale też dzieci porzucanych i mieszkających na ulicy.

Uwagi na temat większej liczby dzieci porzucanych i umieszczania dzieci z przyczyn dysfunkcyjnych praktyk wychowawczych rodziców w placówkach opiekuńczych w Europie Środkowej (w porównaniu do Europy Zachodniej) przedstawia też w swoim specjalnym opracowaniu UNICEF.

Moc sprawcza różnych dokumentów wydawanych przez Radę Europy czy Unię Europejską, jak widać w świetle danych takich, jak powyższe, jest co najmniej dyskusyjna.

Pomimo więc różnych zobowiązań państw wynikających ze stanowionych praw i regulacji, krzywdzenie dzieci nadal pozostaje poważnym problemem w krajach europejskich.

Uznając to, społeczność międzynarodowa inspirowana i kierowana przez animatorów problemu krzywdzenia dzieci (jak np. organy Rady Europy czy agendy Narodów Zjednoczonych, organizacje i stowarzyszenia) inicjuje różne wydarzenia w celu wzmocnienia funkcjonalności i mocy sprawczej uzgodnień i formalnych regulacji.

Od 2001 r. odbyło się kilka międzyrządowych konferencji w Berlinie, Sarajewie, Florencji, Ljublanie, a w 2006 r. w Monako, mających na celu wypracowanie środków i rozwiązań, które polepszyłyby wprowadzanie w życie przepisów i standardów, podnosząc tym samym w Europie poziom ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

Rezultatem tych działań jest uruchamianie specjalnych programów zmierzających do poprawy sytuacji, jak np. program *Budowa Europy dla i z dziećmi* czy program *Children and Violence (Dzieci i przemoc)* lub prowadzony stale od końca lat 90. program DAPHNE (*Walka z przemocą wobec kobiet i dzieci*).

Rezultatem są też i inne inicjatywy, jak np. powstawanie różnych podmiotów międzynarodowych zajmujących się problemami ochrony dzieciństwa, np. (w 2007 r.) *European Network of National Observatories on Childhood* i rozwijanie przez nie działalności, w tym prowadzenie analiz badawczych różnych kwestii dotyczących w państwach europejskich działań na rzecz ochrony dzieci.

Celem wielu programów europejskich jest rozpoznawanie przeszkód w implementacji rozwiązań i dokonywaniu się postępu w dziedzinie ochrony dzieci, w tym ich ochrony przed krzywdzeniem, oraz facylitacja trzech obszarów działań ochrony dzieci, traktowanych jako szczególnie obiecujące, tj. po pierwsze, przełożenie prawnego

zaplecza (ustaw, przepisów) na funkcjonalne rozwiązania stosowane w praktyce, na procedury i standardy bezpośrednie; po drugie, rozbudowa kompetencji profesjonalistów oraz po trzecie, podnoszenie odpowiedzialności w ramach podmiotów systemu.

Z pewnością najbardziej precyzyjnie można dostrzec i analizować standardy europejskie dotyczące ochrony dziecka przed krzywdzeniem w poszczególnych dokumentach, które w ciągu ponad pół wieku zostały przez międzynarodową europejską społeczność stworzone w zakresie polityki i praw, jakimi powinny kierować się państwa europejskie.

Wymienić trzeba tu np. art. 2 (prawo do życia) i art. 4 (zakaz niewolnictwa i zmuszania do pracy) oraz art. 5 (prawo do wolności i bezpieczeństwa).

Patrząc na ten dokument w perspektywie problemu przemocy wobec dziecka, zwrócić należy uwagę przed wszystkim na art. 1, mówiący o tym, iż każdy, a więc i dziecko (podkreślenie własne), posiada prawa określone w konwencji, prawa, z których wiele dotyczy w istocie ochrony przed krzywdzeniem i przemocą, przed naruszaniem godności osobistej i wolności.

Zauważyć trzeba też art. 3, mówiący o tym, iż nikt nie może być poddany torturom ani niehumanitarnemu, poniżającemu traktowaniu.

Ponadto zwrócić należy uwagę na art. 8, którego dwa punkty odnoszą się do ochrony życia prywatnego i zakazu ingerencji w życie prywatne.

Interpretacja drugiego punktu może notabene przyjmować kierunek, który w istocie będzie ograniczał możliwość ingerencji w rodzinę w sytuacjach problemu krzywdzenia dzieci.

Ogólnie jednak ocenia się, iż dzięki wymienionej konwencji pozycja dzieci w Europie została znacznie wzmocniona.

Ważnym dokumentem na drodze postępu w dziedzinie ochrony praw dzieci i ich ochrony przed krzywdzeniem było opublikowane w 1989 r. sprawozdanie na temat praw dzieci, opracowane przez Komitet Spraw Prawnych Rady Europy, a znane jako *Raport Eckman*.

Zdaniem niektórych autorów, dokument ten należy postrzegać, ze względu na drobiazgowość, jaka przyświecała jego powstaniu, jako jeden z najważniejszych tekstów dotyczących praw dzieci w Europie.

Sprawozdanie to bezpośrednio przyczyniło się do przyjęcia przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy w dn. 1 lutego 1990 r. rekomendacji 1121.

Znalazło się w niej m.in. zalecenie przygotowania dodatkowego protokołu do *Konwencji Praw Człowieka*, uwzględniającego prawa dzieci, ale także propozycja ustanowienia instytucji Rzecznika Praw Dziecka w każdym państwie członkowskim.

25 stycznia 1996 r. w Strasburgu została sporządzona i przyjęta przez Radę Europy *Europejska Konwencja o Wykonywaniu Praw Dzieci*, której założeniem było dążenie do nadania wiążącej mocy prawnej *Konwencji o Prawach Dziecka*, w szczególności jej art. 12.

Europejska konwencja dotyczy przede wszystkim kwestii dochodzenia praw dziecka przed organami sądowymi, jego praw procesowych.

Z punktu widzenia kwestii krzywdzenia dzieci w rodzinie zwrócić należy uwagę, iż w preambule *Konwencji o Wykonywaniu Praw Dzieci* zapisano, mając na względzie

Konwencję Narodów Zjednoczonych, a w szczególności jej art. 4, który wymaga, aby państwa-strony podjęły wszelkie środki prawne, administracyjne i inne, niezbędne do wprowadzenia w życie praw.

Wyrażono także przekonanie, iż prawa dzieci powinny być chronione, a dzieci powinny mieć zapewnione respektowanie swych praw w szczególności w toku dotyczących ich postępowań w sprawach rodzinnych.

Uznano, iż dzieci powinny otrzymywać istotne informacje, aby ich prawa mogły być promowane, oraz że należy przykładać należytą wagę do stanowiska dzieci, a jeśli jest to konieczne, państwo powinno brać udział w ochronie i promocji praw dziecka.

W perspektywie rozważania i prezentowania standardów ochrony dzieci przed krzywdzeniem w rodzinie zwraca uwagę szczególnie na ten zapis jako na kolejną wykładnię międzynarodowego stanowiska, preferującego pierwszeństwo działań pomocowych i terapeutycznych nad restrykcyjno-punytywnymi w sytuacjach występowania w rodzinie problemu przemocy nad dzieckiem.

Stanowisko to widoczne jest też wyraźnie w art. 13 konwencji, w którym wyznacza się państwom-stronom zadanie podejmowania działań na rzecz wprowadzenia mediacji oraz innych form rozstrzygania sporów jako środków stosowanych w celu doprowadzenia do ugody.

Jednym z głównych celów *Konwencji o Wykonywaniu Praw Dzieci* jest ułatwienie realizowania praw dzieci poprzez przyznanie dzieciom praw procesowych, zapewnienie, że osobiście albo za pośrednictwem innych osób lub instytucji będą one informowane o przebiegu postępowania i uprawnione do uczestnictwa w dotyczących ich postępowaniach przed organem sądowym (art. 1.2).

W szczególności chodzi tu o postępowanie w takich sprawach rodzinnych, które odnoszą się do wykonywania odpowiedzialności rodzicielskiej, jak m.in. sprawy pobytu dziecka i prawa styczności z nim (art. 1.3).

W przepisach omawianej konwencji należy, ze względu na podjęty problem, zwrócić ponadto uwagę na wyznaczanie powinności organu sądowego w zakresie zebrania wystarczających informacji na temat sytuacji dziecka w rodzinie (art. 6a), zasięgania opinii samego dziecka osobiście lub za pośrednictwem innych osób lub instytucji w sposób odpowiedni (art. 6b), szybkiego działania w celu uniknięcia nieuzasadnionej zwłoki oraz natychmiastowego wykonywania orzeczenia, wszczynania sprawy z urzędu, jeśli dobro dziecka jest poważnie zagrożone (art. 8), wyznaczania specjalnego przedstawiciela reprezentującego dziecko, jeśli osoby, na których spoczywa odpowiedzialność rodzicielska, nie mogą dziecka reprezentować ze względu na konflikt interesów (art. 9).

Konwencja wyznacza też w art. 12 standardy w zakresie działania państwa jako podmiotu w działaniach na rzecz ochrony dzieci przed krzywdzeniem, przed naruszaniem ich praw.

Są to, formułowanie propozycji umacniania prawa odnoszącego się do wykonywania praw dzieci, wydawanie opinii do projektów aktów prawnych w tym zakresie, dostarczanie ogólnych informacji na temat praw dzieci środkom masowego przekazu, opinii publicznej oraz osobom i instytucjom zajmującym się problematyką związaną z dziećmi, badanie opinii dzieci i przekazywanie im istotnych informacji.

Ostatecznie więc konwencję można traktować jako kolejne źródło globalnych standardów, wyznaczających tendencje i rozwiązania w dziedzinie ochrony dzieci przed krzywdzeniem w rodzinie.

Do kwestii ochrony dzieci przed krzywdzeniem odnosi się także *Europejska Karta Społeczna (European Social Charter)*, uchwalona w 1961 r., wraz z jej protokołami dodatkowymi oraz rewizją z 1996 r., którą Polska ratyfikowała w 1997 r.

Karta zajmuje się głównie prawami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi, ale także bezpośrednio i pośrednio odnosi się do dzieci.

Między innymi mówi o prawie rodziny do ochrony społecznej prawnej i ekonomicznej — art. 16 oraz o prawie matek do ochrony społecznej i ekonomicznej.

Karta porusza też kwestie ochrony i pomocy dzieciom. Przykładem może tu być art. 7, w którym określa się, iż dzieci i młodzież mają prawo do szczególnej ochrony przed zagrożeniami fizycznymi i moralnymi, na które są narażone w związku z podejmowaniem pracy.

Bardziej merytoryczny charakter w związku z problemem przemocy nad dziećmi w rodzinie i z działaniami wobec tego problemu mają artykuły określające powinności w zakresie zabezpieczenia społecznego i pomocy społecznej oraz medycznej, tj. art. 13 i 14, które mówią, iż każdy ma prawo do korzystania z opieki służb społecznych.

Nade wszystko znaczący jest art. 17, który określa prawo dzieci i młodocianych do odpowiedniej ochrony socjalnej, prawnej i ekonomicznej, w tym także ochrony przed przemocą, krzywdą i wyzyskiem.

Europejski Komitet Spraw Społecznych (European Committee of Social Rights) zauważa, iż zapis ten oznacza prohibicję i brak przyzwolenia na jakąkolwiek przemoc w stosunku do dzieci, w tym nawet na stosowanie kar fizycznych w różnych sytuacjach i różnych miejscach w domu, w szkole czy innych instytucjach.

Zapis ten oznacza, zdaniem *Europejskiego Komitetu Spraw Społecznych*, w istocie ochronę dzieci przed jakimikolwiek formami złego traktowania i krzywdzenia, wskazuje, że każda forma degradującego karania i niewłaściwego traktowania dzieci, włączając w to formy takie, jak izolowanie czy poniżanie, powinna być prawnie zakazana.

Wśród dokumentów Rady Europy odnoszących się do praw dzieci i ich ochrony wymienia się też *Traktat Amsterdamski* z 1997 r.

Jest to dokument zawierający odpowiednie tematyczne artykuły, w tym artykuł dotyczący zapobiegania i zwalczania przemocy, przestępczości wobec dzieci.

Wskazać można ponadto na *Kartę Podstawowych Praw Unii Europejskiej* z 2000 r., stworzoną na podstawie *Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, która oprócz europejskiej konwencji dotyczącej prawa człowieka, zaliczana jest do podstawowych dokumentów regulujących życie państw europejskich.

W karcie podnosi się konieczność poszanowania i ochrony praw dziecka i praw dorosłych, a walka z przemocą uznawana jest za element ochrony podstawowych praw.

Zawiera ona szereg konkretnych artykułów komentujących m.in. ochronę i integralność fizyczną i psychiczną człowieka oraz równe traktowanie praw dziecka, a także uznaje zakaz pracy dzieci.

W dokumencie tym w jednym z artykułów (art. 7) stwierdzono też, iż nikt nie powinien podlegać torturom lub okrutnemu, nieludzkiemu i poniżającemu traktowaniu lub karaniu, co wiąże się również z kwestią złego traktowania dzieci.

Również *Międzynarodowy Pakt Praw Ekonomicznych, Społecznych i Kulturalnych* w swej treści, odwołując się do godności każdego człowieka, określa kary fizyczne jako niezgodne z podstawowymi zasadami międzynarodowych praw człowieka.

Wyraźne odniesienie do kwestii krzywdzenia dzieci — potępienie kar fizycznych wobec nich, zawiera ponadto *Europejska Konwencja o Zapobieganiu Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu*.

Wskazuje się jeszcze na inne dokumenty międzynarodowe, w których kwestie poszanowania i ochrony praw dzieci są poruszane.

Wśród kolejnych analizowanych dokumentów obrazujących europejską perspektywę w zakresie ochrony dzieci przed krzywdzeniem na uwagę zasługują rezolucje Parlamentu Europejskiego w sprawie sprawozdań dotyczących praw człowieka na świecie.

Zawierają one pewne fragmenty, które choć nie odnoszą się do kwestii przemocy nad dzieckiem w rodzinie bezpośrednio, to są jednak interesujące dla nas ze względu na sam temat ochrony praw dziecka jako praw człowieka.

Przykładowo w jednej z takich rezolucji, dotyczącej sprawozdania z sytuacji przestrzegania praw człowieka za 2004 r. oraz polityki Unii Europejskiej w tym zakresie, w części *Prawa dziecka*, relacjonowane są różne zjawiska i sytuacje będące pogwałceniem praw dzieci, jak przymusowa praca dzieci, wykorzystywanie seksualne, zmuszanie do uczestnictwa w walce zbrojnej, życie dzieci w ubóstwie i brak dostępu do podstawowej edukacji.

Co dla podjętych w artykule analiz najistotniejsze, w pkt 120 wzywa się do uznania praw dziecka za priorytetowe zasady i cele w planie oraz polityce rozwoju Unii Europejskiej, a w pkt 122 wzywa się wszystkie państwa do przejścia od powszechnej akceptacji praw dziecka (przez ratyfikowanie *Konwencji o Prawach Dziecka*) do powszechnego ich przestrzegania.

W następnych raportach rocznych, za 2005 r. i 2006 r., we fragmentach dotyczących praw dziecka, promocja i ochrona praw dziecka, określone zostały jako ważne aspekty polityki wewnętrznej i zewnętrznej Unii Europejskiej (pkt 4.3), wyrażono też potrzebę organizowania szerszej i głębszej edukacji społecznej na temat praw dziecka i ich ochrony.

Przedstawia aktualne stanowisko Unii Europejskiej w sprawie zmian w charakterze funkcjonowania rodzin, ochrony rodziny i potrzeb wspierania rodzin na tle konieczności ochrony praw dziecka.

W dokumencie poruszono problem wspierania rodzicielstwa w najlepszym interesie dziecka i jednocześnie w wielu fragmentach podkreślono konieczność respektowania praw dziecka w środowisku rodzinnym oraz uczenia pozytywnego, bez przemocowego rodzicielstwa (pkt 26).

Stwierdzono, iż pozytywne, czyli pozbawione przemocy i zaniedbywania dzieci rodzicielstwo jest zasadniczym czynnikiem determinującym sukces w wychowywaniu dzieci we współczesnym społeczeństwie.

W omawianym dokumencie pozbawione przemocy rodzicielstwo jest rozumiane jako ten rodzaj relacji i postrzegania dziecka, a także jego pozycji oraz form zachowań wobec niego, który respektuje prawa dzieci określone konwencją z 1989 r. (pkt 28 i 29).

Ministrowie uznali też potrzebę ograniczania kar fizycznych w rodzinie m.in. poprzez jasne wyrażanie przez poszczególne państwa stanowiska przyjmującego postać czytelnej dezaprobaty dla tego typu zachowań oraz wyrażającego potrzebę zdecydowanej ochrony dziecka przed różnymi formami przemocy, jakich doznaje w środowisku rodzinnym.

Wskazano również na konieczność tworzenia określonych państwowych legislacji oraz rozwijania różnych programów prewencyjnych, kształtujących pozytywne rodzicielstwo, dostępnych dla różnych grup społecznych (pkt 30–32).

W końcowej deklaracji podkreślono konieczność wyraźniejszego odwołania się przez państwa członkowskie do *Konwencji o Prawach Dziecka* i do instrumentów Rady Europy (rezolucje i rekomendacje) w podejmowanych działaniach i wykorzystywanych środkach na rzecz ochrony rodzicielstwa i dziecka w rodzinie, a także konieczność sięgania po bardziej adekwatne środki w celu powstrzymywania wszelkiej przemocy w rodzinie.

Widoczna jest w komunikacie chęć urzeczywistnienia faktu usytuowania kwestii praw dziecka w obszarze strategicznych celów rozwoju Unii Europejskiej na najbliższe lata — w kwietniu 2005 r. bowiem grupa komisarzy ds. praw podstawowych, zwalczania dyskryminacji i równości szans zdecydowała o rozpoczęciu konkretnej inicjatywy mającej na celu poprawę ochrony i egzekwowania praw dzieci.

Podkreślono, iż rozwijanie koncepcji społeczeństwa przyjaznego dzieciom jest nieodłącznie związane z potrzebą pogłębiania i umacniania europejskiej integracji.

W treści komunikatu na podstawie charakterystyki sytuacji dzieci na świecie oraz w Unii Europejskiej (zwrócono m.in. uwagę na nasilanie się w całej Unii Europejskiej różnych form przemocy wobec dzieci, także przemocy wobec dzieci w rodzinach) przedstawiono potrzebę oraz główne założenia strategii Unii Europejskiej na rzecz praw dziecka — strategii mającej na celu poszerzenie i podniesienie skuteczności zobowiązań Unii Europejskiej do poprawy sytuacji dzieci.

Określając rolę Unii Europejskiej, w komunikacie zaznaczono, iż może ona wspierać państwa członkowskie w ich działaniach podejmowanych w różnych dziedzinach uwzględniających prawa dzieci, nade wszystko jednak, zgodnie z *Traktatem o Unii Europejskiej*, zobowiązuje państwa członkowskie do poszanowania praw podstawowych, w tym praw dziecka nie tylko poprzez obowiązek powstrzymywania się od działań naruszających te prawa, ale także poprzez włączanie ich ochrony we własną politykę.

Zaznacza się, iż różne traktaty uprawniają państwa do podejmowania konkretnych pozytywnych działań, mających na celu ochronę i propagowanie praw dzieci.

Podsumowując analizę treści komunikatu, należy zwrócić uwagę, iż spośród przedstawianych kierunków i celów strategii Unii Europejskiej na rzecz praw dziecka wyodrębnić można pewne elementy opracowanej strategii, które z punktu widzenia prowadzonej tu analizy są szczególnie istotne, gdyż mają charakter praktyczny, a nie tylko ideologiczny:

- zabieganie przez Unię Europejską w trakcie procesów i negocjacji akcesyjnych o ratyfikacje i wdrażanie *Konwencji o Prawach Dziecka*,
- analiza zakresu i przyczyn barier uniemożliwiających dzieciom korzystanie w pełni z ich praw, w tym systematyczna ocena skuteczności istniejących działań i rozwiązań legislacyjnych i poza legislacyjnych dotyczących dzieci,
- przeprowadzanie publicznych konsultacji z udziałem samych dzieci, na podstawie których będą określane priorytety dla przyszłych działań,
- gromadzenie porównywalnych danych na temat praw dzieci i zakresu ich przestrzegania oraz analiza raportów poświęconych zjawisku łamania praw dziecka, w tym przemocy wobec dzieci,
- włączanie problematyki praw dzieci, z uwzględnieniem (opisanego wcześniej w tym artykule) programu *Budowanie Europy dla dzieci i z dziećmi (2006–2008)*, do polityki wspólnotowej,
- rozwijanie środków i mechanizmów wymiany wzorcowych praktyk, przeprowadzania konsultacji i pogłębiania koordynacji działań (w tym nurcie inicjuje się powstanie europejskiego forum na rzecz praw dziecka, internetowej platformy dyskusyjnej i roboczej oraz powołanie międzyresortowej grupy w Komisji Wspólnot Europejskich wraz z wyznaczeniem koordynatora ds. praw dziecka),
- szkolenia polityków i urzędników unijnych oraz państw członkowskich w zakresie problematyki praw dziecka i włączanie tejże w politykę wspólnoty w różnych dziedzinach,
- przyjęcie odpowiedniej strategii komunikowania praw dziecka dzieciom i rodzicom oraz upowszechnianie wzorcowych praktyk w tym względzie,
- podawanie kluczowych, wypracowywanych w ramach Unii Europejskiej, środków dotyczących praw dziecka do wiadomości publicznej i to w sposób zrozumiały dla samych dzieci.

Przytaczany komunikat Komisji Wspólnot Europejskich w kierunku strategii Unii Europejskiej na rzecz praw dzieci jest obiecującym rozwiązaniem, dążącym do stworzenia rzeczywistej, spójnej polityki wspólnoty europejskiej na rzecz praw dziecka oraz jego ochrony przed przemocą, krzywdzeniem i wykorzystywaniem.

Dotychczas wszelkie — także i tu prezentowane dokumenty — nie zapewniały wprowadzenia i stosowania zgodnej i odpowiednio silnej polityki Unii Europejskiej w tym względzie.

Działalności Rady Europy i samej Unii Europejskiej zarzucano wcześniej, iż ze wszystkich tych rekomendacji nie wyłania się perspektywa konkretnej strategii kształtowania polityki państw członkowskich na rzecz ochrony praw dziecka, a wysiłki podejmowane na tym polu przez Parlament Europejski mają wymiar jedynie symboliczny i są słabo widoczne w rzeczywistości poszczególnych państw.

Wydaje się ponadto, w świetle ostatnich inicjatyw, iż wyodrębnione przez nas z różnych dokumentów wskazane elementy działań na rzecz ochrony praw dziecka i jego ochrony przed krzywdzeniem są stopniowo realizowane, dając nadzieję na ukonstytuowanie się bardziej jednolitej, a tym samym wywołującej rzeczywiste zmiany w poszczególnych państwach polityki wspólnoty europejskiej wobec problemu krzywdzenia dzieci.

Standardy i założenia dotyczące ochrony dzieci przed krzywdzeniem możemy, oprócz rekomendacji, rezolucji czy komunikatów, znaleźć także w różnego typu innych źródłach.

Przykładem może być przedstawione przez Komisarza Praw Człowieka Rady Europy opracowanie na temat kar fizycznych stosowanych wobec dzieci w Europie i na świecie.

Pod hasłem *Europa bez kar fizycznych* komisarz, opierając się na określonych prawnych podstawach formalnego zakazu kar fizycznych wobec dzieci oraz odwołując się do postępu w tej dziedzinie, jaki progresywnie dokonuje się w państwach europejskich, przedstawia wnioski dotyczące działań, które powinny być podejmowane na poziomie poszczególnych państw w celu budowania strategii przeciw karom fizycznym i innym formom degradującego traktowania dzieci. Kolejno w tym opracowaniu wymienia się:

- przegląd istniejącej legislacji w celu zapewnienia w nich efektywnych przepisów zakazujących wszelkich kar fizycznych,
- uświadamianie rodzicom i profesjonalistom pracującym z dziećmi racjonalności odchodzenia od stosowania kar fizycznych jako środków dyscyplinowania dzieci,
- informowanie dzieci na temat ich praw, obejmujących także prawo do bycia traktowanym z szacunkiem (te działania mają być realizowane zarówno jako część programów szkolnych, jak również z udziałem mass mediów),
- jasne wykładnie dla nauczycieli szkół i przedszkoli, służby zdrowia, pracowników socjalnych oraz innych profesjonalistów na temat ich roli w prewencji takich zjawisk oraz sposobów reagowania na konkretne sytuacje,
- prowadzenie badań naukowych w celu rozwinięcia wiedzy na temat zakresu oraz natury występowania zjawiska w praktyce oraz identyfikowania grup dzieci szczególnego ryzyka,
- rozwinięcie edukacji rodziców, z włączeniem dzieci, w postaci kursów i dyskusji na temat pozytywnych, bez użycia przemocy, form wychowywania i dyscyplinowania dzieci.

International agreements related to children's rights

Abstract

The goal of the research is to present international agreements regulating children's rights. In order to complete the study, it was necessary to present the Convention on the Rights of the Child and the Committee on the Rights of the Child. The paper also presents the United Nations International Children's Emergency Fund, as well as the World Health Organization and documents representing the European perspective on the protection of children against harm.

Keywords: children's rights, international agreement.